

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

BS/83/2001

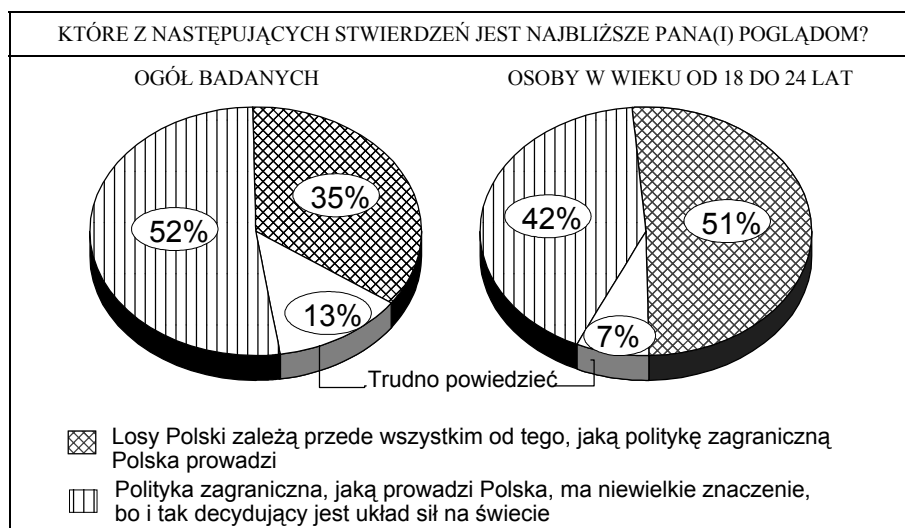
POŻĄDANE KIERUNKI POLSKIEJ POLITYKI ZAGRANICZNEJ

KOMUNIKAT Z BADAŃ

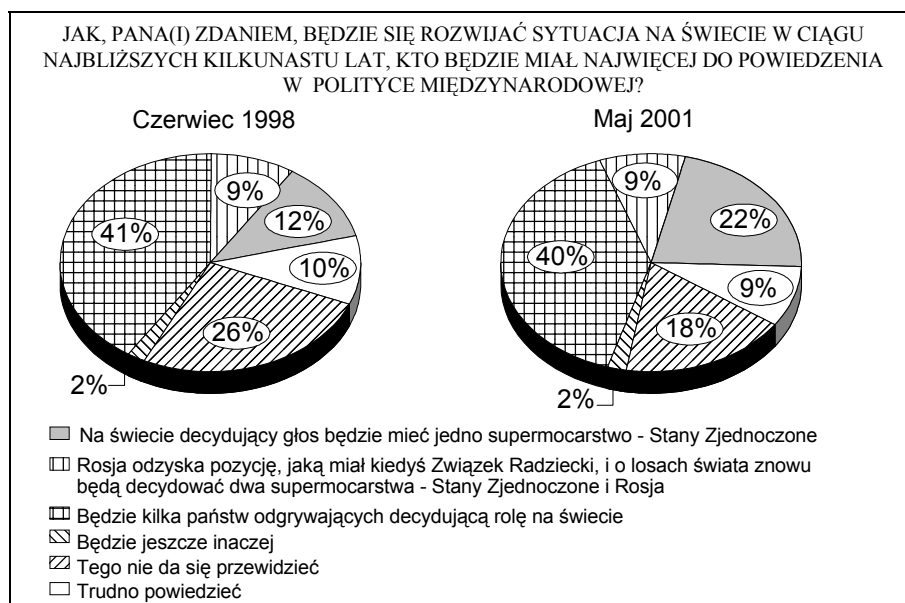
WARSZAWA, CZERWIEC 2001

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ♦ Zdaniem ponad połowy badanych, polityka zagraniczna, jaką prowadzi Polska, ma niewielkie znaczenie, bo dla losów kraju decydujący jest układ sił na świecie. Jednak w pokoleniu najmłodszym przeważa opinia, że losy naszego kraju zależą przede wszystkim od prowadzonej przez niego polityki.

- ♦ W społeczeństwie dominuje opinia, że światowy układ sił będzie w przyszłości wielobiegunowy. Jednak w porównaniu z danymi z roku '98 wzrosła liczba ankietowanych spodziewających się umocnienia w nim w najbliższym czasie prymatu Stanów Zjednoczonych.

- ♦ Wśród respondentów są równie popularne dwa kierunki współpracy politycznej i gospodarczej Polski - z Unią Europejską oraz z krajami naszego regionu. Stosunkowo mało osób opowiada się za ścisłą współpracą w tych dziedzinach zarówno ze Stanami Zjednoczonymi, jak i z Rosją.

Ogólny kierunek polityki zagranicznej Polski określony jest przez nasz udział w strukturach euroatlantyckich - przynależność do NATO i stowarzyszenie z Unią Europejską, z perspektywą pełnego członkostwa. Niezmiennie wysokie poparcie dla członkostwa w NATO¹ i przeważająca - choć nie tak wysoka jak w przypadku NATO - akceptacja starań o wejście do UE² nie wyczerpują jeszcze sprawy priorytetów w kontaktach Polski z innymi krajami. Jakie są w tej mierze oczekiwania społeczne pod adresem polskiej polityki zagranicznej? Jakie powinny być w powszechnym odczuciu główne cele tej polityki? Zagadnienia te poruszyliśmy w ramach naszego corocznego badania sondującego opinie o sytuacji Polski na arenie międzynarodowej³.

POSTRZEGANIE PODMIOTOWOŚCI POLSKI NA ARENIE MIĘDZYNARODOWEJ

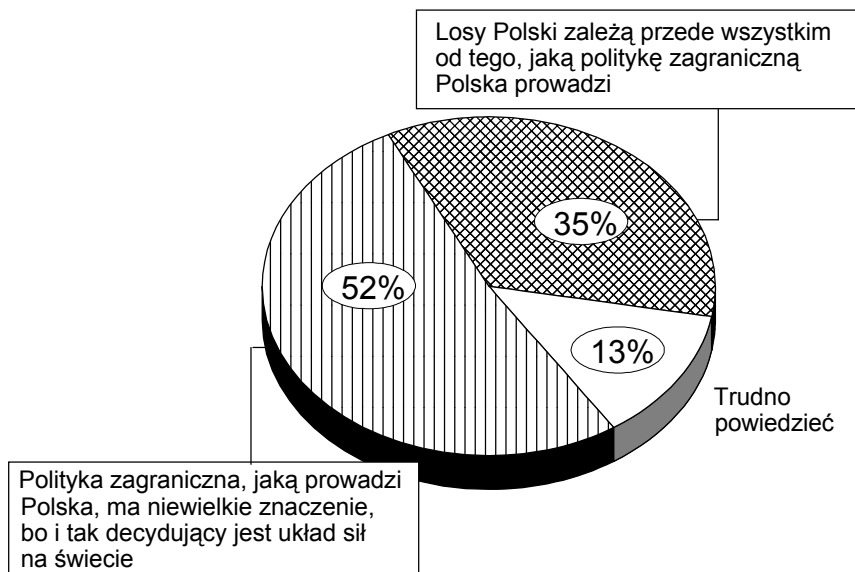
Zacznijmy od tego, jak postrzegany jest zakres pola manewru Polski w jej polityce zagranicznej. Czy w odczuciu społecznym losy Polski zależą głównie od jej własnej polityki, czy też zdeterminowane są przede wszystkim przez układ sił na świecie? Odpowiedź na to pytanie określa w znacznym stopniu przekonanie o wadze podejmowanych przez Polskę działań i tym samym stosunek do nich.

¹ Por. komunikat CBOS „Polacy o przynależności do NATO”, marzec 2001.

² Por. komunikat CBOS „Opinie o integracji z Unią Europejską”, czerwiec 2001.

³ Sondaż „Aktualne problemy i wydarzenia” (132) przeprowadzono w dniach od 11 do 14 maja 2001 roku na liczącej 1032 osoby reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłej ludności Polski.

RYS. 1. KTÓRE Z NASTĘPUJĄCYCH STWIERDZEŃ JEST NAJBLIŻSZE PANA(I) POGLĄDOM?

Ponad połowa badanych skłonna jest przypisywać Polsce tylko niewielki zakres swobody manewru na arenie międzynarodowej. Wyraża się to w akceptacji twierdzenia, że znaczenie prowadzonej przez Polskę polityki zagranicznej jest niewielkie, gdyż los kraju jest zdeterminowany przez światowy układ sił. Jedynie co trzeci respondent uważa, że losy Polski zależą przede wszystkim od prowadzonej przez nią polityki.

Znamienne, że w pokoleniu najmłodszym, które osiągnęło dojrzałość już w Polsce niepodległej, poglądy na tę sprawę kształtują się z gruntu inaczej niż w starszych rocznikach. Większość młodych ludzi (ponad połowa mających od 18 do 24 lat i blisko dwie trzecie uczniów i studentów) postrzega Polskę jako w pełni samodzielny podmiot na arenie międzynarodowej, mogący decydować o swoich losach.

Przypisywanie Polsce szerokiego bądź wąskiego zakresu swobody manewru w polityce międzynarodowej tylko w niewielkim stopniu wiąże się z osiągniętym stopniem wykształcenia. Z jednej strony prawie co trzeci badany, którzy ukończyli edukację na poziomie szkoły podstawowej, nie ma wyrobionego zdania w tej sprawie. Z drugiej natomiast posiadanie wykształcenia średniego i wyższego powoduje częstszą, niż w przypadku wykształcenia na poziomie zasadniczej szkoły zawodowej, akceptację poglądu o szerokim zakresie podmiotowości Polski w polityce międzynarodowej.

Opinii o zdeterminowaniu losów kraju przez światowy układ sił sprzyjają też lewicowe poglądy polityczne. Blisko dwie trzecie ankietowanych określających tak swoje poglądy (62%) jest zdania, że prowadzona przez Polskę polityka zagraniczna ma niewielkie znaczenie, natomiast decyduje układ sił na świecie. Przekonanie takie jest wyraźnie mniej popularne wśród badanych o poglądach prawicowych (49% wskazań).

Jeśli weźmiemy pod uwagę opcje partyjne, wówczas zarysowuje się obraz bardziej uproszczony. Spośród zwolenników głównych ugrupowań politycznych⁴ wyróżnia się tylko elektorat AWS, w którym przeważa opinia o decydującym znaczeniu polskiej polityki zagranicznej dla losów kraju. Natomiast większość potencjalnych wyborców zarówno PO, jak i PSL oraz SLD skłania się ku pogładowi przypisującemu kluczową rolę światowemu układowi sił. Podobne stanowisko dominuje także wśród osób niezamierzających głosować.

Tabela 1

Potencjalne elektoraty	Które z następujących stwierdzeń jest bliższe Pana(i) poglądom?		
	Losy Polski zależą przede wszystkim od tego, jaką politykę zagraniczną Polska prowadzi	Polityka zagraniczna, jaką prowadzi Polska, ma niewielkie znaczenie, bo i tak decydujący jest układ sił na świecie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
AWS	53	35	12
PO	39	58	3
PSL	30	58	11
SLD	35	60	5
Niezdecydowani	37	40	23
Niezamierzający głosować	31	50	19

Pewne interesujące zjawisko daje się zauważyć, gdy porównamy poglądy na ten temat w kolejnych latach, poczynając od połowy ubiegłej dekady.

⁴ Badanie było realizowane przed wyklarowaniem się podziałów po prawej stronie sceny politycznej, toteż AWS występuje tu jako jedno ugrupowanie. Natomiast nie analizujemy poglądów zwolenników UW, gdyż w badanej próbie stanowili oni w maju zbyt małą grupę (16 osób).

Tabela 2

Które z następujących stwierdzeń jest bliższe Pana(i) poglądom?	Wskazania respondentów według terminów badań						
	V 1995	V 1996	VI 1997	VI 1998	IV 1999	V 2000	V 2001
	w procentach						
Losy Polski zależą przede wszystkim od tego, jaką politykę prowadzi Polska	29	35	35	35	27	34	35
Polityka zagraniczna Polski ma niewielkie znaczenie, decyduje układ sił na świecie	57	51	50	48	56	51	52
Trudno powiedzieć	14	14	15	17	17	15	13

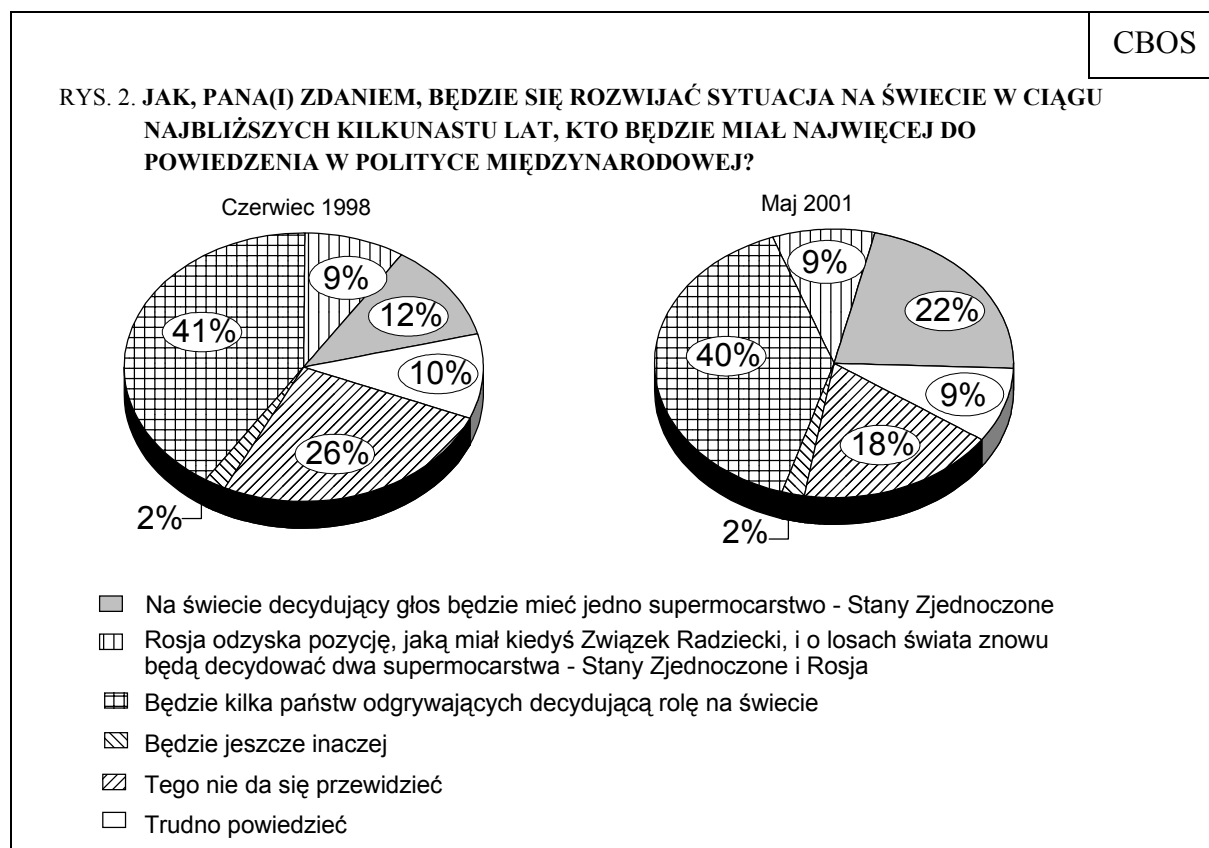
W latach 1996 - 1998 liczba osób przekonanych o dużej swobodzie manewru, jakim dysponuje Polska w swej polityce zagranicznej, była stała, większa niż w roku 1995. Z kolei liczba skłaniających się do poglądu o decydującym znaczeniu układu sił miała nawet, wprawdzie bardzo nieznaczną, tendencję spadkową. W roku 1999 proporcje te zachwiały się na rzecz poglądu o decydującym znaczeniu układu sił na świecie. Było to niewątpliwie związane ze znacznym wzrostem w tym czasie poczucia zagrożenia pokoju światowego⁵ spowodowanym konfliktem w Kosowie. Rozkład opinii dotyczących zakresu swobody manewru Polski w polityce międzynarodowej był w kwietniu 1999 roku niemal taki sam jak w roku 1995, gdy sprawa przynależności Polski do NATO była przedmiotem pertraktacji między Stanami Zjednoczonymi a Rosją. Zarówno jedna, jak i druga sytuacja sprzyjała oczywiście przekonaniu o decydującej dla losów Polski roli światowego układu sił. Ale już w roku 2000, w stabilnej sytuacji międzynarodowej, znów wzrosła liczba badanych (wracając do poprzedniego poziomu) skłaniających się do poglądu o większej podmiotowości Polski w świecie.

WIZJA ŁADU ŚWIATOWEGO

Wśród ankietowanych przeważa przekonanie, że pozycja Polski na arenie międzynarodowej jest uwarunkowana przede wszystkim układem sił na świecie niezależnym od prowadzonej przez nasz kraj polityki zagranicznej. Ponad dziesięć lat temu układ ten uległ

⁵ Por. komunikat CBOS „Stosunek do interwencji NATO w Jugosławii”, maj ‘99.

zasadniczej dekompozycji. Załamał się trwający blisko pół wieku układ bipolarny, w którym dwa supermocarstwa odgrywały niekwestionowaną, decydującą rolę w świecie. Pojawia się więc pytanie, jak Polacy postrzegają obecny układ sił na arenie międzynarodowej i kierunek, w jakim będzie on ewoluował?

Przed trzema laty co czwarty badany uważał, że nie da się przewidzieć, w jakim kierunku będzie ewoluował rozwój sytuacji na światowej scenie politycznej. Obecnie liczba osób wyrażających taki pogląd wyraźnie zmalała, wzrosła zaś liczba przekonanych o umacnianiu się w najbliższej przyszłości światowego przywództwa Stanów Zjednoczonych. Można przypuszczać, że upływ czasu, w którym nie pojawił się wyraźny partner ani konkurent Stanów Zjednoczonych, mających faktycznie głos decydujący (najbardziej spektakularnym tego przykładem w okresie między naszymi badaniami był konflikt wokół Kosowa), powoduje, że osoby, które poprzednio zajmowały postawę wyczekującą, nabierają przekonania, że stan obecny będzie się utrwał.

Natomiast liczba respondentów wybierających pozostałe opcje nie uległa zmianie. Nadal, tak jak przed trzema laty, najbardziej rozpowszechniony jest pogląd, że świat zmierza w kierunku wielobiegunowego układu politycznego. Nie zmieniła się też liczba badanych, którzy przewidują wzrost znaczenia Rosji i w konsekwencji powrót do układu bipolarnego.

Charakterystyczne, że przekonaniu o możliwości powstania wielobiegunowego układu sił na arenie międzynarodowej, a więc sytuacji bardziej skomplikowanej i - co więcej - nowej dla ludzi współcześnie żyjących, sprzyja wyższy poziom wykształcenia.

Tabela 3

Poziom wykształcenia	Przewidywany rozwój sytuacji na świecie				
	Decydujący głos będzie mieć jedno supermocarstwo - Stany Zjednoczone	O losach świata znowu będą decydować dwa supermocarstwa - Rosja i Stany Zjednoczone	Będzie kilka państw odgrywających decydującą rolę na świecie	Nie da się przewidzieć	Trudno powiedzieć
	w procentach				
Podstawowe	16	10	27	24	23
Zasadnicze zawodowe	24	9	41	17	8
Średnie	23	9	47	15	6
Wyższe	29	5	55	9	3

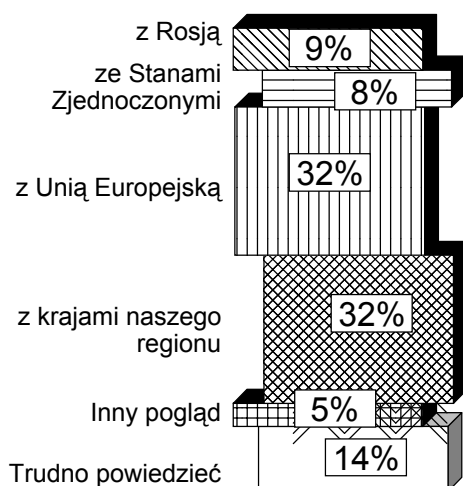
Trzeba jeszcze wspomnieć, że na możliwość powrotu układu bipolarnego z udziałem Rosji najczęściej wskazują badani w wieku średnim (13% w grupie od 35 do 44 lat oraz 11% mających od 45 do 54 lat), a najrzadziej - osoby młode (6% w grupie od 18 do 24 lat, 5% od 25 do 34 lat).

PREFEROWANE CELE POLSKIEJ POLITYKI ZAGRANICZNEJ

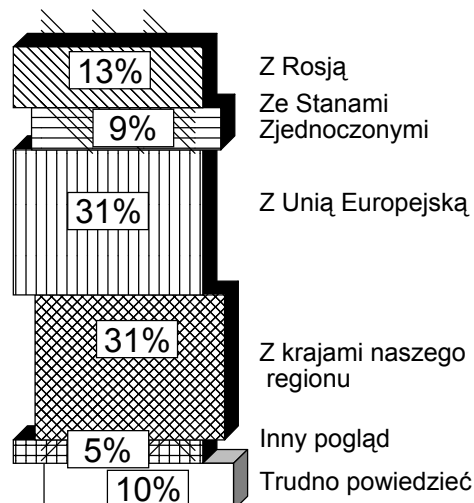
Dotychczas mówiliśmy o postrzeganiu przez Polaków układu sił na świecie i zakresu manewru Polski w polityce międzynarodowej. Jaki w tej sytuacji powinien być - zdaniem ankietowanych - główny cel polskiej polityki zagranicznej? Z kim nasz kraj powinien przede wszystkim starać się o jak najlepsze stosunki polityczne i z kim utrzymywać jak najściślejszą współpracę gospodarczą?

RYS. 3

**JAKI, PANA(I) ZDANIEM, POWINIEN BYĆ
NAJWAŻNIEJSZY CEL POLITYKI
ZAGRANICZNEJ POLSKI? DĄŻENIE DO JAK
NAJLEPSZYCH STOSUNKÓW
I WSPÓŁPRACY POLITYCZNEJ**

**Z KIM POLSKA POWINNA STARAĆ SIĘ
O JAK NAJŚCIŚLEJSZE STOSUNKI,
WSPÓŁPRACĘ GOSPODARCZĄ?**

To, że ponad połowa Polaków popiera dążenie Polski do integracji z Unią Europejską⁶, nie jest jednoznaczne z traktowaniem współpracy politycznej z Unią jako głównego celu polskiej polityki zagranicznej i priorytetowego kierunku współpracy gospodarczej. Wśród ogółu badanych równie często preferowane są dwa kierunki współpracy zarówno politycznej, jak i gospodarczej. Jeden - na Unię Europejską, drugi zaś - na kraje naszego regionu. Na szczególne podkreślenie zasługuje natomiast to, że stosunkowo niewielu respondentów uważa, iż Polska powinna zarówno w jednej, jak i drugiej dziedzinie przede wszystkim współpracować ze Stanami Zjednoczonymi bądź z Rosją.

Przekonanie o tym, jaki powinien być główny cel polskiej polityki zagranicznej, jest bardzo silnie związane z preferencjami w zakresie współpracy gospodarczej, nie jest to jednak związek bezwyjątkowy. Warto zwrócić uwagę, iż opcja proamerykańska w dziedzinie politycznej jest stosunkowo rzadziej związana z tą samą orientacją gospodarczą niż opcje prorosyjska i prounijna.

⁶ Por. komunikat CBOS „Opinie o integracji z Unią Europejską”, czerwiec 2001.

Tabela 4

Jako najważniejszy cel polityki zagranicznej Polski wskazuje dążenie do jak najlepszych stosunków i współpracy politycznej:	Z kim Polska powinna starać się o jak najściślejsze stosunki, współpracę gospodarczą?				
	Z Rosją	Ze Stanami Zjednoczonymi	Z Unią Europejską	Z krajami naszego regionu	Trudno powiedzieć lub inny pogląd
	w procentach				
– z Rosją	62	3	11	14	10
– ze Stanami Zjednoczonymi	5	58	11	20	6
– z Unią Europejską	8	4	68	13	7
– z krajami naszego regionu	11	5	14	66	4

Nawet wśród badanych popierających integrację Polski z Unią Europejską tylko około połowy przyznaje priorytet stosunkom politycznym z Unią wśród celów polskiej polityki zagranicznej oraz stawia na pierwszym miejscu jak najściślejszą współpracę gospodarczą, natomiast ponad jedna piąta zarówno w jednym, jak i w drugim przypadku wskazuje na pierwszeństwo współpracy regionalnej. Z kolei przeciwnicy przystąpienia do Unii Europejskiej wskazują przede wszystkim na pierwszeństwo współdziałania z krajami naszego regionu. Oni także nieco częściej niż zwolennicy integracji z Unią reprezentują opcję prorosyjską. Natomiast stosunek do integracji nie różnicuje opowiadania się za współpracą ze Stanami Zjednoczonymi.

Tabela 5

Stosunek do integracji Polski z Unią Europejską*	Odpowiedzi osób wskazujących jako najważniejszy cel polityki zagranicznej Polski dążenie do jak najlepszych stosunków i współpracy politycznej:				
	z Rosją	ze Stanami Zjednoczonymi	z Unią Europejską	z krajami naszego regionu	Trudno powiedzieć lub inny pogląd
	w procentach				
Zwolennicy	8	8	50	22	12
Przeciwnicy	13	8	8	51	20
Niezdecydowani	6	5	18	33	39

* Na podstawie odpowiedzi na pytanie o głosowanie w ewentualnym referendum w sprawie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej

Tabela 6

Stosunek do integracji Polski z Unią Europejską*	Odpowiedzi osób wskazujących na jak najściślejsze stosunki, współpracę gospodarczą Polski:				
	z Rosją	ze Stanami Zjednoczonymi	z Unią Europejską	z krajami naszego regionu	Trudno powiedzieć lub inny pogląd
	w procentach				
Zwolennicy	13	9	46	22	10
Przeciwnicy	16	10	11	49	14
Niezdecydowani	10	8	19	33	30

* Na podstawie odpowiedzi na pytanie o głosowanie w ewentualnym referendum w sprawie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej

Można wyodrębnić takie grupy społeczne, w których zdecydowanie przeważa pogląd, że współpraca z Unią Europejską powinna być priorytetem zarówno w sprawach politycznych, jak i gospodarczych. Są to przede wszystkim członkowie kadry kierowniczej i inteligencji oraz młodzież. Z drugiej strony wśród rolników, najbardziej sceptycznie nastawionych do integracji z UE, wyraźnie przeważa pogląd, że w dziedzinie politycznej Polska powinna przede wszystkim skupić się na współpracy regionalnej, a gospodarczo orientować się zarówno na kraje regionu, jak i na Rosję. Prywatni przedsiębiorcy z kolei przede wszystkim opowiadają się za współpracą z krajami regionu - w kwestiach polityki, a jeszcze silniej - gospodarki.

Na preferowanie takiego bądź innego celu polskiej polityki zagranicznej oddziałują także, choć w niewielkim stopniu, poglądy polityczne. Orientacja prawicowa wiąże się z nieco częstszym wskazywaniem jako głównego celu na współpracę z Unią Europejską, a także - ze Stanami Zjednoczonymi. Natomiast poglądy lewicowe sprzyjają w pewnym stopniu preferowaniu współpracy z krajami regionu oraz z Rosją. Jeśli natomiast chodzi o stosunki gospodarcze, to w widoczny sposób różnicują one jedynie orientację na Rosję - badani o poglądach lewicowych dwukrotnie częściej niż pozostali są zwolennikami ścisłej współpracy gospodarczej z tym krajem.

Jednak zróżnicowanie opinii pomiędzy elektoratami głównych ugrupowań politycznych przebiega nieco inaczej. Unia Europejska jako główny cel w polityce zagranicznej Polski wskazywana jest mniej więcej równie często przez wyborców AWS, PO i SLD, trochę

rzadziej zaś przez sympatyków PSL oraz osoby niezdecydowane i niezamierzające głosować. Orientacja proamerykańska natomiast ma tyle samo zwolenników w elektoratach AWS i PO, co wśród niezdecydowanych i biernych, natomiast nie ma ich prawie wcale w grupie potencjalnych wyborców SLD i PSL. Z kolei zwolenników orientacji prorosyjskiej niemal nie spotykamy w elektoracie AWS, niewielu jest ich wśród sympatyków PO oraz wśród osób niezdecydowanych i biernych, nieco więcej wśród wyborców PSL, a stosunkowo najwięcej - w grupie popierających SLD. Jeśli natomiast chodzi o współpracę gospodarczą, to elektorat PSL wyróżnia się szczególnie częstym wskazywaniem na Rosję jako głównego partnera, PO zaś - na kraje naszego regionu.

Tabela 7

Potencjalne elektoraty	Odpowiedzi osób wskazujących jako najważniejszy cel polityki zagranicznej Polski dążenie do jak najlepszych stosunków i współpracy politycznej:				
	z Rosją	ze Stanami Zjednoczonymi	z Unią Europejską	z krajami naszego regionu	Trudno powiedzieć lub inny pogląd
	w procentach				
AWS	2	12	38	35	14
PO	6	11	40	31	12
PSL	11	2	29	30	28
SLD	15	3	36	38	8
Niezdecydowani	5	11	29	31	24
Nie zamierzający głosować	7	10	27	31	25

Tabela 8

Potencjalne elektoraty	Odpowiedzi osób wskazujących na jak najściślejsze stosunki, współpracę gospodarczą Polski:				
	z Rosją	ze Stanami Zjednoczonymi	z Unią Europejską	z krajami naszego regionu	Trudno powiedzieć lub inny pogląd
	w procentach				
AWS	4	14	46	22	14
PO	11	8	35	40	6
PSL	27	8	21	22	22
SLD	21	5	35	30	9
Niezdecydowani	6	11	31	33	19
Nie zamierzający głosować	10	12	28	32	18

Zasadnicza zmiana położenia Polski na arenie międzynarodowej jest częścią przekształceń, jakie nastąpiły w 1989 roku. Stosunek do nich w znamienny sposób różnicuje więc preferowane kierunki polskiej polityki zagranicznej, wpływając przede wszystkim na orientację proeuropejską i prorosyjską. Pozytywna ocena przemian jest związana głównie z orientacją na Unię Europejską, bardzo rzadko zaś - na Rosję. Natomiast wśród badanych negatywnie oceniających zmiany zachodzące po roku 1989 preferencje są podzielone pomiędzy Unię a kraje regionu. Stosunkowo często wśród niezadowolonych z transformacji wskazywane są też jako priorytet stosunki z Rosją, choć najczęściej orientację prorosyjską spotykamy wśród tych, którzy powstrzymują się od oceny przemian. Interesujące jest natomiast, że stosunek do zmian po roku 1989 w zasadzie nie różnicuje częstotliwości występowania orientacji proamerykańskiej.

Tabela 9

Czy zmiany zachodzące w Polsce od roku 1989 przyniosły ludziom więcej strat czy korzyści?	Odpowiedzi osób wskazujących jako najważniejszy cel polityki zagranicznej Polski dążenie do jak najlepszych stosunków i współpracy politycznej				
	z Rosją	ze Stanami Zjednoczonymi	z Unią Europejską	z krajami naszego regionu	Trudno powiedzieć lub inny pogląd
	w procentach				
Więcej korzyści niż strat*	3	6	50	23	18
Tyle samo korzyści, co strat	6	10	31	38	15
Więcej strat niż korzyści **	11	7	30	33	19
Trudno powiedzieć	15	8	22	24	31

* Łącznie z odpowiedziami „same korzyści” (1% ogółu)

** Łącznie z odpowiedziami „same straty” (7% ogółu)

Pożądaną orientację polskiej polityki zagranicznej zależą w pewnym stopniu także od tego, jaką przyjmuje się wizję ładu światowego. Szczególnie wyróżnia się ta grupa badanych, którzy uważają, iż Rosja odzyska pozycję, jaką miał kiedyś Związek Radziecki, i będzie znowu jednym z dwu supermocarstw decydujących o losach świata. W ślad za przekonaniem o takim rozwoju sytuacji na świecie szczególnie często idzie opinia, że głównym celem polityki zagranicznej Polski powinna być współpraca z Rosją. Wśród badanych przewidujących powrót Rosji do roli drugiego supermocarstwa preferowanie orientacji prorosyjskiej występuje niewiele rzadziej niż orientacja na Unię Europejską i kraje regionu.

Przewidywanie światowego prymatu Stanów Zjednoczonych również sprzyja orientacji proamerykańskiej, ale już w mniejszym stopniu niż przekonanie o powrocie Rosji do roli supermocarstwa - preferowaniu współpracy z Rosją. Wizja świata wielobiegunowego sprzyja orientacji na Unię Europejską i niemal w takim samym stopniu - na kraje regionu. Z kolei ci spośród badanych, którzy uważają, iż nie da się przewidzieć, w jakim kierunku będzie ewoluował układ sił na świecie, najczęściej opowiadają się za orientacją polskiej polityki zagranicznej przede wszystkim na współpracę regionalną.

Warto też zwrócić uwagę, że zarówno przekonaniu o ukształtowaniu się ładu wielobiegunowego, jak i o tym, iż przyszły układ sił na świecie jest w tej chwili trudny do przewidzenia, bardzo rzadko towarzyszy preferowanie proamerykańskiej orientacji polskiej polityki zagranicznej.

Tabela 10

Przewidywany rozwój sytuacji na świecie	Odpowiedzi osób wskazujących jako najważniejszy cel polityki zagranicznej Polski dążenie do jak najlepszych stosunków i współpracy politycznej				
	z Rosją	ze Stanami Zjednoczonymi	z Unią Europejską	z krajami naszego regionu	Trudno powiedzieć lub inny pogląd
	w procentach				
Decydujący głos będzie mieć jedno supermocarstwo - Stany Zjednoczone	8	16	32	35	9
O losach świata znowu będą decydować dwa supermocarstwa - Rosja i Stany Zjednoczone	22	10	29	27	12
Będzie kilka państw odgrywających decydującą rolę na świecie	9	4	39	35	13
Nie da się przewidzieć	6	3	24	32	35

Tylko co trzeci respondent przypisuje polskiej polityce zagranicznej decydujące znaczenie dla losów kraju. Zdaniem ponad połowy - najważniejszy jest układ sił na świecie. W społeczeństwie dominuje przekonanie, że świat zmierza ku wielobiegunowemu układowi

politycznemu, choć w porównaniu z danymi z roku 1998 wzrosła liczba ankietowanych spodziewających się umocnienia w nim w najbliższej przyszłości prymatu Stanów Zjednoczonych.

Badani w jednakowym stopniu preferują dwa kierunki współpracy politycznej i gospodarczej - z Unią Europejską oraz z krajami naszego regionu. Ścisła współpraca zarówno ze Stanami Zjednoczonymi, jak i z Rosją jest stosunkowo mało popularna.

Opracował

Michał STRZESZEWSKI

A N E K S

Tabela 1. Które z następujących stwierdzeń jest bliższe Pana(i) poglądom?
1 - Losy Polski zależą przede wszystkim od tego, jaką politykę zagraniczną Polska prowadzi; 2 - Polityka zagraniczna, jaką prowadzi Polska, ma niewielkie znaczenie, bo i tak decydujący jest układ sił na świecie

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	35	52	13	1030
Płeć				
Mężczyźni	37	54	8	488
Kobiety	32	50	18	542
Wiek				
18-24 lat	51	42	7	147
25-34	35	54	12	181
35-44	35	57	8	208
45-54	34	57	9	202
55-64	27	59	15	113
65 lat i więcej	26	44	30	179
Miejsce zamieszkania				
Wieś	28	51	21	383
Miasto do 20 tys.	45	47	8	116
20-100 tys.	34	60	6	197
101-500 tys.	35	56	9	214
501 tys. i więcej mieszk.	47	40	13	120
Wykształcenie				
Podstawowe	29	42	30	272
Zasadnicze zawodowe	30	58	12	290
Średnie	41	54	5	369
Wyższe	41	55	4	97
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	42	55	3	73
Prac. umysł. niż. szczebla	37	61	2	95
Pracownicy fiz. - umysł.	36	53	11	98
Robotnicy wykwalifikowani	35	62	4	76
Robotnicy niewykwalifik.	34	49	17	38
Rolnicy	24	58	18	50
Pracujący na własny rach.	52	46	3	38
Bierni zawodowo				
Renciści	25	52	23	105
Emeryci	29	49	22	204
Uczniowie i studenci	63	29	8	72
Bezrobotni	24	63	13	131
Gospodynie domowe i inni	42	33	25	47
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	31	66	4	170
społ. właścicieli	39	57	4	97
prywatnych i państwa	44	47	9	178
sekt. pryw. poza rolnict.	33	49	18	76
prywatnym gosp. rolnym				
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	35	54	11	134
276-399	35	55	10	124
400-549	37	51	12	206
550-799	31	52	17	151
Powyżej 799 zł	41	49	10	170
Ocena własnych war. mater.				
Złe	30	56	14	406
Średnie	32	53	15	418
Dobre	50	43	7	205
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	26	44	30	78
Raz w tygodniu	37	49	13	514
1-2 razy w miesiącu	26	62	13	158
Kilka razy w roku	36	56	8	170
W ogóle nie uczestniczy	39	52	8	106
Poglądy polityczne				
Lewica	33	62	5	327
Centrum	37	52	11	278
Prawica	44	49	7	201
Trudno powiedzieć	24	43	33	218

Tabela 2. Jaki, Pana(i) zdaniem, powinien być najważniejszy cel polityki zagranicznej Polski?
Dążenie do jak najlepszych stosunków i współpracy politycznej:

(%)

	z Rosją	ze Stanami Zjednoczo- nymi	z Unią Europejską	z krajami naszego regionu	Inny pogląd	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	9	8	32	32	5	14	1029
Płeć							
Mężczyźni	12	9	31	32	6	10	488
Kobiety	6	7	34	32	4	17	541
Wiek							
18-24 lat	4	7	48	28	4	9	147
25-34	7	9	38	35	3	8	181
35-44	7	9	30	36	6	12	208
45-54	16	5	33	32	4	9	201
55-64	12	8	26	35	6	13	113
65 lat i więcej	7	8	20	27	8	31	178
Miejsce zamieszkania							
Wies	9	9	27	29	4	22	382
Miasto do 20 tys.	14	7	32	37	5	5	115
20-100 tys.	9	6	40	32	3	9	197
101-500 tys.	9	8	36	31	5	10	214
501 tys. i więcej mieszk.	4	6	30	40	11	8	120
Wykształcenie							
Podstawowe	9	9	24	23	5	30	272
Zasadnicze zawodowe	9	10	30	36	5	10	290
Średnie	8	6	37	37	5	8	369
Wyższe	11	2	47	31	9	1	96
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	16	6	43	29	6	0	73
Prac. umysł. niż. szczebla	9	4	32	45	1	9	95
Pracownicy fiz.-umysł.	13	7	39	28	4	10	98
Robotnicy wykwalifikowani	9	7	37	37	4	7	76
Robotnicy niewykwalifik.	6	5	38	39	3	8	38
Rolnicy	17	0	21	41	6	14	50
Pracujący na własny rach.	6	11	29	36	13	5	38
Bierni zawodowo							
Renciści	13	12	22	24	6	24	105
Emeryci	7	6	26	30	7	24	204
Uczniowie i studenci	2	8	49	29	6	6	72
Bezrobotni	4	14	31	31	5	16	131
Gospodynie domowe i inni	12	5	36	33	0	13	47
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	9	6	37	39	2	6	169
społce właścicieli							
prywatnych i państwa	22	8	29	29	6	6	97
sekt. pryw. poza rolnict.	6	8	38	35	6	8	178
prywatnym gosp. rolnym	12	3	28	37	5	15	76
Dochody na jedną osobę							
Do 275 zł	8	14	30	29	3	17	134
276-399	11	8	33	32	2	13	124
400-549	13	7	27	33	5	15	206
550-799	4	5	31	40	4	16	151
Powyżej 799 zł	9	5	41	33	6	5	170
Ocena własnych war. mater.							
Złe	8	8	31	31	4	17	406
Średnie	10	7	30	34	5	14	418
Dobre	8	8	41	30	6	6	205
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	7	9	20	33	5	25	77
Raz w tygodniu	7	8	33	34	5	14	514
1-2 razy w miesiącu	14	4	32	31	5	16	158
Kilka razy w roku	13	9	33	33	5	7	170
W ogóle nie uczestniczy	8	10	36	26	9	11	106
Poglądy polityczne							
Lewica	14	5	32	37	4	6	327
Centrum	8	18	33	36	4	12	278
Prawica	8	11	39	28	10	4	201
Trudno powiedzieć	4	8	25	24	4	35	218

Tabela 3. Z kim Polska powinna starać się o jak najściślejsze stosunki, współpracę gospodarczą?

	(%)						
	Z Rosją	Z Stanami Zjednoczo- nymi	Z Unią Europejską	Z krajami naszego regionu	Inny pogląd	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	13	9	31	31	5	10	1029
Płeć							
Meżczyźni	15	11	32	31	7	5	488
Kobiety	12	8	31	32	3	14	542
Wiek							
18-24 lat	6	10	41	34	6	4	147
25-34	10	11	41	31	2	5	181
35-44	13	10	30	35	5	8	208
45-54	20	8	28	32	6	7	201
55-64	17	12	28	28	5	10	113
65 lat i więcej	14	6	22	26	7	25	179
Miejsce zamieszkania							
Wies	12	12	30	29	2	15	382
Miasto do 20 tys.	16	8	33	33	4	5	116
20-100 tys.	17	6	36	32	4	5	197
101-500 tys.	10	8	32	36	6	8	214
501 tys.i więcej mieszk.	16	8	26	28	14	9	120
Wykształcenie							
Podstawowe	9	13	26	26	3	22	272
Zasadnicze zawodowe	15	10	34	32	7	6	290
Średnie	13	7	32	37	7	5	369
Wyższe	23	3	39	22	12	2	96
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	19	8	43	23	6	0	73
Prac.umysł.niz.szczebla	17	5	29	39	5	6	95
Pracownicy fiz.- umysł.	14	10	42	25	2	7	98
Robotnicy wykwalifikowani	16	6	47	27	3	1	76
Robotnicy niewykwalifik.	11	6	29	38	3	13	38
Rolnicy	25	8	20	26	5	16	50
Pracujący na własny rach.	1	8	29	47	15	0	38
Bierni zawodowo							
Renciści	12	11	25	26	8	19	105
Emeryci	17	7	25	26	7	19	204
Uczniowie i studenci	1	12	42	38	7	1	72
Bezrobotni	7	16	28	40	2	7	131
Gospodynie domowe i inni	13	9	29	38	0	11	47
Pracuje w:							
inst. państw. publicznej	17	8	36	31	3	5	169
spółce właścicieli							
prywatnych i państwa	22	6	33	30	6	4	97
sekt. pryw. poza rolnict.	11	10	37	31	6	5	178
prywatnym gosp. rolnym	15	12	26	29	3	14	76
Dochody na jedną osobę							
Do 275 zł	12	19	27	29	1	12	134
276-399	13	8	40	31	1	6	124
400-549	15	9	33	32	3	8	206
550-799	12	7	27	34	7	13	151
Powyżej 799 zł	16	3	42	28	6	6	170
Ocena własnych war. mater.							
Złe	14	12	26	31	4	13	406
Średnie	14	8	33	32	4	10	418
Dobre	12	7	38	31	9	3	205
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	13	9	20	31	6	21	78
Raz w tygodniu	12	8	33	32	4	10	514
1-2 razy w miesiącu	18	10	35	26	3	8	158
Kilka razy w roku	14	8	29	36	6	7	170
W ogóle nie uczestniczy	14	14	30	27	8	7	106
Poglądy polityczne							
Lewica	21	7	32	32	5	4	327
Centrum	11	10	32	35	5	7	278
Prawica	9	8	36	33	8	6	201
Trudno powiedzieć	9	12	27	25	3	24	218